

Завдання III етапу Всеукраїнської олімпіади юних хіміків

9 клас

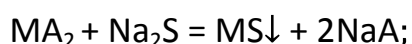
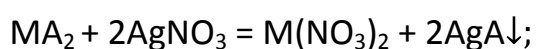
2014 рік

1. Дві наважки солі, яка складається з двовалентного металу та одновалентного неметалу, масою по 8,09г розчинили у двох склянках води. Внаслідок цього утворився зелений розчин. До першої склянки додали надлишок розчину аргентум нітрату, до другої – натрій сульфід. В обох склянках випали осади масою 13,91г і 3,36г відповідно. Визначте склад солі.

Розв`язок.

Позначимо метал символом М, його відносну атомну масу – m , аніон – літерою А, а його відносну атомну масу – a .

Запишемо рівняння реакцій:

Молярні маси сполук:

$$M(MA_2) = (m + 2a)$$

$$M(AgA) = (108 + a)$$

$$M(MS) = (m + 32)$$

Виходячи з пропорцій

$$(m + 2a) : 2(108 + a) = 8,09 : 13,91 \text{ та}$$

$(m + 2a) : (m + 32) = 8,09 : 3,36$, можна скласти систему рівнянь з двома невідомими.

Розв`язавши її, знайдемо, що

$$m = 58,70$$

$$a = 80.$$

Тоді М – нікель (Ni),

А – бром (Br).

Вихідна сіль – нікель бромід ($NiBr_2$).

2. Під час нагрівання звичайної води виділяються бульбашки розчиненого в ній повітря. Розчинність основних компонентів повітря (окремих газів у чистому вигляді за температури $0^{\circ}C$ і тиску 1 атм) у 100мл води становить: азоту – 2,33мл, кисню – 4,89 мл, аргону – 5,2мл, вуглекислого газу – 171,3мл. Вміст цих газів у повітрі становить: азоту – 78%, кисню – 21%, аргону – 0,97%, вуглекислого газу – 0,03% (за об'ємом).

• Знайдіть склад газу (у відсотках за об'ємом), який виділяється з води, насиченої повітрям за температури $0^{\circ}C$.

Розв`язок.

Розчинність газів змінюється пропорційно їхньому парціальному тиску, тобто для сумішей газів – пропорційно вмісту окремих компонентів.

У разі розчинення повітря в 100мл води розчиниться:

$$2,33 \cdot 0,78 = 1,821 \text{ мл } N_2$$

$$4,89 \cdot 0,21 = 1,03 \text{ мл } O_2$$

$$5,2 \cdot 0,0097 = 0,05 \text{ мл } Ar$$

$$171,3 \cdot 0,003 = 0,05 \text{ мл } CO_2.$$

Всього 2,95мл газів: 61,7% N_2 , 34,9% O_2 , 1,7%Ar, 1,7% CO_2 (за об'ємом).

3. Газ X_2 синтезують у лабораторії двома методами. За першим із них чорно-фіолетові кристали речовини А прожарюють, внаслідок чого крім газу X_2 утворюються також речовини Б і В. За другим методом прожарюють білі кристали речовини Г за наявності речовини Б. Якщо речовину Г прожарювати за цих умов без речовини Б, газ X_2 не виділяється.

- Назвіть усі речовини, якщо відомо, що газ X_2 міститься в повітрі;
- Напишіть рівняння відповідних реакцій;
- Які ще методи одержання газу X_2 ви знаєте?

Розв'язок.

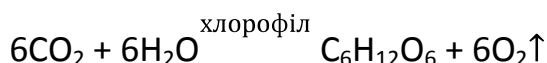
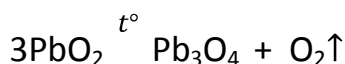
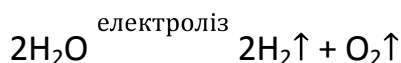
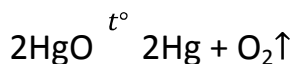
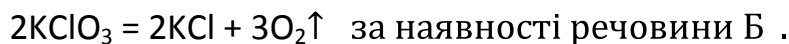
Газом X_2 , який входить в склад повітря і отримується прожарюванням, може бути N_2 або O_2 .

Знаючи лабораторні методи отримання цих газів, дійдемо висновку, що чорно-фіолетовими кристалами може бути лише $KMnO_4$ (речовина А), тоді X_2 – це O_2 .

Оскільки MnO_2 є каталізатором розкладання $KClO_3$, то речовини Б – MnO_2 , В – $KMnO_4$, Г - $KClO_3$.

Рівняння реакцій:

4. Бінарна сполука А містить 59, 94% елемента Х. Суміш сполуки А з вуглецем сильно прожарили в середовищі хлору. При цьому одним із продуктів реакції виявилась рідина Б, яка містить 25,24% елемента Х. 1г

рідини Б повільно взаємодіє з 0,335г металу Y з утворенням єдиного продукту реакції – сполуки В чорного кольору.

- Про які речовини йдеться?
- Відповідь підтвердьте розрахунками, напишіть рівняння відповідних реакцій;
- Які ступені окиснення мають елементи X і Y у сполуці В?

Розв'язок.

Рідина Б, яка утворюється внаслідок прожарювання суміші сполуки А з вуглецем у середовищі хлору, - це хлорид елемента Х.

Визначаємо елемент Х. Нехай формула хлориду XCl_n , тоді

$$0,2524 = \frac{X}{X+35,45n}$$

За $n = 4$ отримуємо $M_x = 47,9$, отже, Х – титан. Знаючи це, так само можна розрахувати формулу сполуки А – це TiO_2 .

Встановимо формулу сполуки В. Очевидно, що цій формулі відповідає $Y_x(TiCl_4)_z$ або Y_nTiCl_4 ($n = x/z$).

За масою отриманої сполуки БУ ($1 + 0,335 = 1,335$ г) і масою металу Y можна обчислити відсотковий вміст елемента Y:

$$0,335/1,335 = 0,2509 = 25,09\%.$$

Звідси $0,2509 = \frac{nY}{189,69+nY}$, де 189,69 – молярна маса титану тетрахлориду.

$$\text{Маємо } 47,59 + 0,2509nY = nY$$

$$0,7491nY = 47,59.$$

За $n = 1$ отримуємо $M_y = 63,5$ г/моль, отже, це Cu.

Рівняння реакцій:

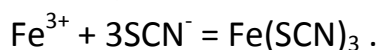
Металічна мідь відновлює Ti(IV) до Ti(III), а сама при цьому окиснюється до Cu(I).

5. В п'яти пронумерованих пробірках містяться речовини: купрум (II) сульфат, ферум (III) хлорид, ферум (II) сульфат, натрій карбонат, барій хлорид. Складіть найкоротший план розпізнавання цих речовин.

Розв'язок

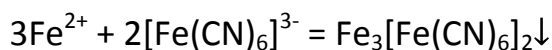
Речовини можна розрізнити за кольором. Пробірка з ферум (III) хлоридом буро-коричневого кольору, що характерно для йонів Fe^{3+} . Щоб

переконатись, що це насправді йони Fe^{3+} , доливаємо калій роданіду, утворюється роданід заліза темно - червоного кольору:

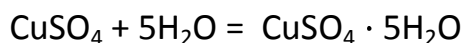

Інша пробірка, де очевидно знаходиться ферум (II) сульфат, буде світло-зеленого кольору.

Додаємо в цю пробірку кілька краплин червоної кров`яної солі $\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]$, утворюється темно-синій осад:

Залишилось визначити пробірки з купрум (II) сульфатом, натрій карбонатом, барій хлоридом. Доливаємо в кожен з цих пробірок води. В пробірці, де був купрум (II) сульфат, розчин набуває голубого кольору. Утворюються гідратовані йони міді:

До двох пробірок з прозорими розчинами натрій карбонату і барій хлориду доливаємо розчину хлоридної кислоти. У пробірці з натрій карбонатом спостерігаємо бурхливе виділення вуглекислого газу:

$\text{BaCl}_2 + \text{HCl}$ – реакція не відбувається.

6. Тести

1. Виберіть вид частинок, що завжди містяться у водних розчинах кислот:

- а) йони металу;   б) гідроксид-йони;
в) **йони гідроксонію;**   г) катіони.

2. Визначте масу солі, яку розчинили у 100 г води, для приготування розчину з масовою розчиненої речовини 0,2:

- а) 20 г;   **б) 25 г;**   в) 10 г;   г) 15 г.

3. Виберіть хімічний елемент, який більше здатний віддавати електрони, ніж приєднувати:

- а) Нітроген;   б) Оксиген;
в) Неон;   **г) Натрій.**

4. Виберіть тип хімічного зв'язку у сполуках, що мають високу розчинність у воді:

- а) йонний та ковалентний полярний;**
- б) ковалентний неполярний та полярний;
- в) металічний;
- г) йонний та ковалентний неполярний.

5. Виберіть чинник, який покладено в основу класифікації реакцій на реакції розкладу, сполучення, заміщення та обміну:

- а) природа реагуючих речовин;
- б) величина теплового ефекту реакції;
- в) зміна чи незмінність ступенів окиснення елементів;
- г) зміна кількості та складу речовин.**

6. Виберіть чинник, від якого залежить швидкість хімічної реакції між твердою та рідкою речовинами:

- а) тиск;   б) концентрація;
- в) ступінь подрібнення твердої речовини;**
- г) температура.

7. Вкажіть зміну швидкості розчинення металу у кислоті з часом:

- а) збільшується;   **б) зменшується;**
- в) змінюється неоднозначно;   г) не змінюється.

8. Виберіть прізвище вченого, який сформулював принцип динамічної рівноваги:

- а) Д.І. Менделєєв;   **б) Ле Шательє;**

в) Авогадро;

г) С. Арреніус

9. Вкажіть визначення окисно-відновної реакції:

а) реакція, в якій беруть участь тільки складні речовини;

б) реакція, при протіканні якої змінюються ступені окиснення елементів у сполуках;

в) реакція, протікання якої супроводжується тепловим ефектом;

г) реакція, яка протікає в розчинах.

10. Виберіть пару реагентів, які взаємодіють за окисно-відновним механізмом:

а) кислота та луг;   б) нерозчинний гідроксид та кислота;

в) основний оксид та кислота;   **г) метал та кислота.**